

kildebelagt, og handlingen følger, i detalj, det virkelige forløp. Det personene gjennomlever har funnet sted i *all hovedsak* slik jeg beskriver det” [min utheving].

På tross av at boken inneholder ni tett-pakkede sider med norske, svenske og danske kilder, samt en rekke fagbøker og -artikler på engelsk, fransk og spansk, som forfatteren har brukt under skrivingen av romanen, synes jeg det er vanskelig å ikke vite nøyaktig hva som er kildebelagt og hva forfatteren har lagt til for egen regning. Dette bedrer seg litt med å lese notene (887 sluttnoter fordelt på 151 sider), som vi kan finne på en egen webadresse. Men som historiker sliter jeg likevel med å akseptere dokumentarromanen ”sann historie”.

Når forfatteren noen få ganger formidler 1700-tallet på feilaktige måter, styrker det min skepsis til ”sann historie” i en dokumentarroman. På side 119 leser vi at ”I de lange vintermånedene trykket den lille familien Brandel seg sammen i det fuktige palasset, mens meldinger om drap, konflikter og kriger tikket inn”. Telegrafene ble oppfunnet først i 1837 og Telexen cirka hundre år seinere. Hvordan meldinger kan ”tikke inn” i palasset i Alger vinteren 1770 er meg en gåte. Det er meg også en gåte hvorfor familien Brandel ”trykket seg sammen”; seinere i boken får vi vite at boligen til Brandel i Alger var på 1 500 kvadratmeter. Dette er likevel små detaljer i en ellers svært lesverdige bok.

Ketil Fred Hansen

Peter Lindström & Svante Norrhem, *Flattering Alliances: Scandinavia, Diplomacy, and the Austrian-French Balance of Power, 1648–1740*, övers. Charlotte Merton (Lund: Nordic Academic Press, 2013). 263 s.

I november 1697 meddelade Ludvig XIV sitt sändebud i Sverige att en allians mellan den franska och svenska kronan var överflödig.

Som motiv nämnde han att Frankrikes intressen redan tillfredsställdes genom den grupp av profranska politiker som existerade i Sverige. Ludvig XIV ändrade sig visserligen snart. Men hans tillfälliga åsikt är ett av Peter Lindströms och Svante Norrhems många och övertygande bevis på betydelsen av lojalitetsband mellan främmande makter och enskilda politiker eller familjer i de skandinaviska ländernas maktcentra. Under den period de undersöker, perioden från freden i Westfalen till 1730-talet, hade dessa band stort inflytande vid sidan om de officiella allianserna stater emellan.

Författarnas huvudfråga är stormakternas – i detta fall exemplifierat via Frankrike och Österrike – strategier för att utöva kontroll över de skandinaviska länderna och deras politiska eliter. De undersöker även effekten av dessa strategier som de tog sig uttryck i svensk och dansk utrikespolitik. Källmaterialet består i första hand av diplomatiska handlingar (både korrespondens och ekonomiska handlingar) och av protokoll förda av de svenska och danska riksråden. De diplomatiska källorna svarar på frågan om tillämpade strategier, medan riksrådsprotokollen berättar om de svenska och danska reaktionerna. På grund av källmaterialets stora omfattning består undersökningen av delstudier med nedslag under 1650-, 1690- och 1730-talen. I de svenska riksrådsprotokollen återges diskussionerna mer detaljerat, vilket avspeglas i undersökningen – något som jag kommer att återkomma till längre fram.

Genom att ta upp den skandinaviska politiska elitens – i detta fall svenska och danska riksråds – förhållande till Frankrike och Österrike anknyter boken till de senaste decenniernas europeiska diplomatihistoria där nätverk och patron-klientrelationer står i fokus. De tyska historikerna Hillard Thiessen och Christian Windler framstår som betydelsefulla inspirationskällor. I linje med dessa historikers syn på tidigmodern diplomati ägnar sig Peter Lindström och Svante Norrhem särskilt åt finansiella bidrag, gåvor och andra favörer

förmedlade genom franska och österrikiska sändebud. Politiska förbindelser till någon av stormakterna kunde på detta sätt upprätthållas hos familjer över flera generationer. De tog sig uttryck i militär tjänstgöring i utländska arméer, äktenskap över statsgränser och långvariga relationer till enskilda diplomater. I det här gåvo- och tjänsteutbytet inbegriper författarna även presenter och tjänster riktade till framstående politikernas fruar och barn. Därigenom lyfts den utvidgade familjens, i synnerhet kvinnans roll, för den tidigmoderna diplomatin fram, vilket är ett relevant bidrag till pågående forskning. En annan viktig poäng i studien är författarnas påpekande om betydelsen av ekonomiska bidrag till familjer, vid sidan av löften om subsidier till hela stater. Det bidrar till att nyansera en tidigare uppfattning om att den svenska frihetstiden utmärkte sig särskilt i historien om diplomatiska gåvoutbyten, eftersom ingen nämnvärd skillnad märks mellan 1690-talet och 1730-talet. Utländska makters försök att påverka svensk politik via den lokala politiska eliten var enligt författarna inget nytt för tiden efter freden i Nystad 1721. Skillnaden låg snarare i den svenska politiska kontexten kring detta utbyte och i allt negativare attityder gentemot dylika transaktioner.

Vad gäller resultaten av de franska och österrikiska sändebudens arbete är slutsatsen inte helt oväntad att direkta kopplingar mellan gåvor eller tjänster och politiskt agerande i specifika situationer är svåra att bevisa. Ett sådant beteende hade, sannolikt även enligt samtidens bedömningar, överskridit gränsen för ett legitimt politiskt förfarande. Av författarnas granskning av diskussionerna i rådet framgår det icke desto mindre att de långvariga lojalitetsband som de konkurrerande kungahusen lyckades skapa bidrog till att upprätthålla redan existerande attityder hos vissa framstående familjer. Stormakterna lyckades med andra ord stärka och möjligtvis i vissa fall skapa politiska åsikter. I jämförelserna mellan deras diplomati och de två skandinaviska ländernas

utrikespolitik lyckas studien också påvisa vissa skillnader i både tid och rum. Valet att granska två stormakters agerande parallellt möjliggör en fascinerande analys av skillnader i politiska metoder.

Verkets styrka ligger framför allt här; i dess komparativa karaktär. Resultatet av studien utmynnar i en bekräftelse av tidigare forsknings betoning av den franska diplomatins överlägsenhet från och med 1600-talet, både med avseende på intensitet och ekonomiska resurser. Samtidigt lider studien ställvis av dess inbyggda dubbeljämförelse. Medan de jämförande analyserna mellan fransk och österrikisk diplomati är välbalanserade, känns komparationen mellan Sverige och Danmark stundvis skev. Detta trots författarnas slutsats att Sverige var huvudmålet för den diplomatiska verksamheten de undersöker och därför erbjuder flest exempel. Denna skevhet gäller främst beskrivningen av stormakternas patronat gentemot utvalda familjer, men också i viss utsträckning beskrivningen av rådsdiskussionerna. Kapitlet om hur riksråden bemötte den franska och österrikiska diplomatin tenderar därtill att vara allt för refererande. Det framgår inte alltid varför författarna har inkluderat utförliga referat av enskilda repliker ur de svenska rådsdiskussionerna. I de fall författarna påpekar att de pro- eller anti-franska inlägg som gjordes av enskilda personer representerar just de familjeanknytningar som studien vill lyfta fram skulle visserligen detaljerna kunna vara motiverade. Detta är emellertid inte alltid fallet.

Trots denna stundvisa obalans, som i ljuset av studiens slutsatser om Sveriges dominerande betydelse och skillnader i källmaterialet inte hade gått att undvika helt och hållet, bidrar det dubbla perspektivet förtjänstfullt till vår kunskap om det tidigmoderna Skandinavien. Här betraktas regionen som en helhet ur ett europeiskt perspektiv. Peter Lindströms och Svante Norrhems bok är därmed ett mycket välkommet tillskott till den klassiska floran

av studier om bilaterale diplomatiska relasjoner. Deras analys förankras skickligt i en bred europeisk forskningslitteratur om stormaktspolitikk och tidigmodern diplomati. Den empiriska undersökningen ger nya perspektiv på svensk och dansk utrikespolitikk och öppnar även för ytterligare forskning i ämnet.

Sophie Holm

Ola Mestad (red.), *Frihetens forskole: professor Schlegel og eidsvollsmennenes læretid i København* (Oslo: Pax Forlag, 2013). 424 s.

Denne boka er den første utgivelse i serien *Nye perspektiver på Grunnloven 1814–2014* som til sammen omfatter seks bind. Som de andre bindene er også denne utgivelsen en artikkelsamling med 16 kapitler fordelt på 13 forfattere, de fleste historikere og rettsvitere. Redaktør Ola Mestad har skrevet innledningen og avslutningskapitlet i tillegg til to av de andre kapitlene. Fire av bidragene er skrevet av dansker, ett er svenskfinsk, mens resten kommer fra norske akademikere, alle menn. To bolker i bokbindet er forsynt med kolorerte illustrasjoner, alle med direkte eller indirekte motiver og forbindelser til det intellektuelle miljøet i København på andre halvdel av 1700-tallet. Illustrasjonene inkluderer en del portrett av eidsvollsmenn som hadde sin utdanningsbakgrunn fra dette miljøet.

Som tittelen antyder er hovedtema for dette bindet perioden *forut* for 1814 og den europeiske kulturbakgrunnen som lå til grunn for selvstendigheten og utformingen av den norske Grunnloven. Den intellektuelle bakgrunnen for eidsvollsmennene var mangesidig, men bindes på sett og vis sammen av naturrettstankene til Johan Frederik Wilhelm Schlegel (1765–1836) som blir en gjennomgående nøkkelaktør i boka. En uttalt intensjon med boka har da også vært å bringe Schlegels navn

fram i lyset. Han var læremester for flere av de sentrale aktørene bak Eidsvollsgrunnloven og drev på sett og vis en slags friheten forskole i København.

I flere av kapitlene blir det slått fast at mannen tidligere har vært ukjent, glemt, oversett eller henvist til en beskjeden plass i skyggen av andre inspirasjonsmenn, slik som eksempelvis juristen Anders Sandøe Ørsted (1778–1860). Mestad er kanskje den som klartest gir uttrykk for at Schlegel, i alle fall når det gjelder statsrett, var svært viktig, og viktigere enn andre, for den nye norske konstitusjonen. Blant Schlegel-elevene finner vi sentrale grunnlovsmenn som Wilhelm Frimann Koren Christie og Christian Magnus Falsen. Dessuten utformet Schlegel selv et eget grunnlovskast for Norge.

I innledningen trekker Mestad opp de historiske rammene for bokas tematikk. Her står eneveldets forfatningsordning, de økonomiske høykonjunkturer mot slutten av 1700-tallet og 1790-åras intellektuelle miljø i København sentralt for å forstå ståstedet og handlingsrommet til bokas gjennomgangsfigur J. F. W. Schlegel.

Første del åpner med et kapittel om det dansk-norske eneveldet skrevet av historikeren Håkon Evju. Vi får presentert Schlegels naturrettslige og statsrettslige tanker som hele tiden framstår som et forsvar for det opplyste eneveldet og som legger kantianske moralfilosofiske retningslinjer til grunn for sin argumentasjon. Spesielt interessant med dette bidraget er Evjus anvendelse av Reinhart Kosellecks begrep om salingstid for å forstå endringsprosesser i Europa gjennom den kritiske perioden mellom 1750 og 1850. Samspillet mellom synkrone strukturer og diakrone endringer står sentral for forståelse av ulike tidslag innenfor denne perioden.

Den danske historikeren Michael Bregnsbo tar også sitt utgangspunkt i eneveldets legitimitet når han drøfter ulike politiske holdninger i dobbeltmonarkiet i kjølvannet av den franske revolusjonen 1789. Grunnlovsfedrene